

MORAALISTEN VÄITTEIDEN TUNNISTAMINEN

Mitkä seuraavista väitteistä ovat moraalisia ja mitkä eivät?

1. Maa kiertää aurinkoa.
2. On väärin tuottaa muille kärsimystä.
3. Nuorten pitää suorittaa oppivelvollisuus.
4. Autossa on käytettävä turvavyötä.
5. Suomi itsenäistyi vuonna 1917.
6. Lentomatkailu saastuttaa.
7. Ruokapöydässä ei saa käyttää päähinettä.
8. Opettajaa ja luokkakavereita pitää tervehtiä.
9. Hädässä olevaa pitää auttaa.
10. Suomessa myydään lapsityövoimalla tuotettuja vaatteita.
11. Lapsityövoimalla tuotettuja vaatteita ei pitäisi ostaa.

Vertaile vastauksiasi muiden kanssa. Pohtikaa yhdessä, mikä tekee väitteestä moraalisen.

OPETTAJALLE

Työskentelyn kulku:

Oppilaat merkitsevät listasta kaikki moraaliset väitteet. Tämän jälkeen pohditaan yhdessä, mikä tekee väitteestä moraalisen. Opettaja auttaa pohdinnassa ja väitteiden tunnistamisessa.

Löydät lisää näkökulmia skannaamalla QR-koodin!

Näkökulmia väitteisiin:

Moraaliset väitteet ilmaisevat, että jokin on oikein tai väärin.

Esimerkiksi väite "Lentomatkailu saastuttaa" kertoo, miten asiat ovat. Väite ei ota kantaa asioiden oikeutukseen, joten se ei ole moraalinen väite.

"Ruokapöydässä ei saa käyttää päähinettä" taas kertoo tapakulttuurista. Eri kulttuureissa on erilaisia päähinetapoja, eikä se kerro siitä, mikä on moraalisisessa mielessä oikein tai väärin.

"Nuorten pitää suorittaa oppivelvollisuus" kertoo Suomen laissa asetetuista vaatimuksista. Se ei ole moraalinen väite, vaikka monet lait on säädetty suojelemaan tärkeitä moraaliperiaatteita.

Väitteiden luokittelu moraalisiin tai ei-moraalisiin ei ole aina yksinkertaista. Ei ole esimerkiksi selvää, onko tervehtiminen vain tapa vai onko se myös moraalisesti oikein.

Väitteistä selkeimmin moraalisia ovat "On väärin tuottaa muille kärsimystä", "Hädässä olevaa pitää auttaa" ja "Lapsityövoimalla tuotettuja vaatteita ei pitäisi ostaa".

TAUSTAMATERIAALIA OPETTAJALLE

MORAALISTEN VÄITTEIDEN

TUNNISTAMINEN -KORTTIIN

Johdanto opettajalle

Moraalisten väitteiden erottaminen muista väitteistä ei ole aivan yksinkertaista – ne kun muistuttavat usein muodoltaan muita normatiivisia väitteitä, kuten tapa- tai lakinormeja. Moraalin erityislaadun ymmärtämisessä auttavat kuitenkin moraalin yleiset tunnuspiirteet:

Yleisyys: moraalinormit velvoittavat yhtä lailla kaikkia moraaliagentteja eli omista teoistaan moraalista vastuuta kantavia toimijoita.

Näkemyks moraalien yleisyydestä tai universaaliudesta ei ole filosofisesti aivan ongelmaton, mutta yleisesti kuitenkin ajatellaan, että tietyt asiat – kuten hädässä olevan auttaminen – ovat oikein ajasta, paikasta ja kulttuurista riippumatta, kun taas toiset asiat – kuten vaikka pikkulasten kiduttaminen – ovat aina väärin. Eri aikoina, eri kulttuureissa ja eri ihmisten välillä on toki erilaisia moraalikäsitteitä, mutta toiset niistä voivat olla paremmin perusteltavissa kuin toiset.

Yleisyys erottaa moraalinormit tapanormeista. Suomessa kenties useimmat keski-ikäiset ihmiset ajattelevat, ettei ruokapöydässä tulisi käyttää päähinettä, mutta monet nuoret ovat eri mieltä. Kumpikaan ei ole suoranaisesti oikeassa tai väärässä, vaan kyse on siitä, millainen käytös yhteisössä koetaan hyvän tavan mukaisena. Toki voidaan argumentoida, että hyvän tavan mukainen käytös on myös moraalisesti oikein, koska se ilmentää toisten ihmisten kunnioitusta. Näin hyvien tapojen mukaan toimimalla vältytään loukkaamasta muita.

Toisaalta yleisyys erottaa moraalin myös lain vaatimuksista. Eronteko näiden kahden välillä on tärkeä: kiduttaminen ei ole väärin, koska se on laitonta, vaan se on laitonta, koska se on väärin. Monet lait onkin säädetty tärkeiden moraaliperiaatteiden suojelemiseksi. Lait eivät kuitenkaan ole moraalin tavoin universaaleja eli yleisiä. Esimerkiksi Suomessa on lain mukaista ajaa kadun oikeaa laitaa ja Englannissa vasenta, mutta kumpikaan ei ole toista moraalisempi toimintatapa. Sen sijaan kaikkialla on oikein toimia liikenneturvallisuutta vaarantamatta. Täysi-ikäisen lailliset velvollisuudet ovat tavallisesti alaikäisiä suuremmat. Opettajalla, poliitikolla tai yritysjohtajalla voi olla suuremman kokemuksensa ja vaikutusvaltansa vuoksi peruskoululaista suurempi vastuu myös moraalisten arvojen edistämisestä. Jokaisella tekojensa vaikutuksen ymmärtävällä ihmisellä on kuitenkin velvollisuus kehittää moraalista ajatteluaan ja pyrkiä toimimaan moraalisesti oikein!

Preskriptiivisyys: moraalinormit eivät ole pelkkiä suosituksia, vaan velvoittavia ohjeita, määräyksiä tai käskyjä.

On väärin tuottaa muille kärsimystä, mutta se, käyttääkö ruokapöydässä päähinettä vai ei, ei ole yhtä tarkkaa. Velvoittavuus erottaa moraalikysymykset myös esimerkiksi makuasioista: Ihmisellä ei ole velvollisuutta pitää salmiakista, mutta hänellä on velvollisuus välttää kärsimyksen aiheuttamista. Toki toiset moraalinormit voivat olla velvoittavampia kuin toiset. Esimerkiksi tietyn luokkatoverin systemaattista tervehtimättä jättämistä voidaan pitää sekä huonotapaisena että loukkaavan tarkoituksensa vuoksi myös moraalisesti paheksuttavana, mutta se ei kuitenkaan vertaudu murhaan.

Autonomisuus: moraalit on itsenäinen ja muista normijärjestelmistä riippumaton järjestelmä.

Hyvien tapojen noudattaminen ei välttämättä ole moraalisesti oikein, jos yhteisön tavaksi on muodostunut esimerkiksi heikommassa asemassa olevien pilkkaaminen.

Se, että jokin on laillista, ei myöskään tee siitä moraalisesti oikeutettua. Tämä on tärkeä huomata esimerkiksi pohdittaessa lapsityövoimalla tuotettujen vaatteiden ostamisen oikeutusta.

Toki lait usein säädetään siten, että niiden noudattaminen on myös moraalisesti oikein. Voidaan esimerkiksi argumentoida, että ihmisen velvollisuus on suojella elämää - myös omaansa - ja siksi turvavyön käyttäminen autossa on paitsi lain vaatimus myös moraalisesti perusteltua. Niin ikään voidaan ajatella, että ihmisen tulisi toimia tavalla joka edesauttaa hänen kykyään huolehtia itsestään ja yhteiskunnasta. Siksi oppivelvollisuuden suorittamista voidaan kenties pitää myös moraalisenä velvollisuutena, vaikka kyseessä onkin ensisijaisesti lakinormi.

Ylivertaisuus: moraalinormit ovat ensisijaisia suhteessa muihin normeihin.

Toisen maailmansodan aikaan juutalaisia suojelevat saksalaiset toimivat moraalisesti esikuvallisesti, vaikka rikkoivatkin natsi-Saksan lakeja vastaan. Myöskään esimerkiksi taloudellisten arvojen ei tulisi käydä moraalin edelle.

Materiaalin työryhmä

Alexi Enqvist
Satu Honkala
Essi Ikonen
Katri Hämeenniemi
Titta Koivukoski
Raili Keränen-Pantsu
Veera Lupunen
Saara Mäkelä
Mika Perälä
Eero Salmenkivi

**Löydät kortin
skannaamalla qr-koodin**

Ulkoasu: Emma Palojärvi

